

Zrnka Meštrović – Nada Vajs

**BLAGO JEZIKA SLOVINSKOGA JAKOVA MIKALJE
– JEDAN OD LEKSIKOGRAFSKIH IZVORA ZA LEXICON
LATINO-ILLYRICUM PAVLA VITEZOVIĆA**

U radu se na osnovi uspoređivanja Mikaljina i Vitezovićeve rječnika pokazuje da se Pavao Vitezović, tražeći hrvatske ekvivalente za latinske natuknice u *Lexicon latino-illyricum*, služio i leksikom iz Mikaljina *Blaga jezika slovinskoga*.

1. Jakov Mikalja, rođen je godine 1601. u južnotalijanskoj pokrajini Campobasso, u mjestu Peschici na jadranskoj obali.¹ Godine 1628. stupio je u Rimu u isusovački novicijat. Nakon druge godine novaštva odlazi u Dubrovnik za učitelja retorike na Isusovačkoj gimnaziji. Poslije tri godine vraća se u Rim, ondje završava teologiju i zaređuje se za svećenika 1635. Kao misionar boravi u Temišvaru i u slovačkoj Trnavi. Godine 1645. iz Temišvara se vraća u Rim, no ubrzo je zatim poslan u Loreto. Iz Mikaljinih pisama² doznajemo da je iz Temišvara donio gotov rukopis svoga rječnika, na kojem je radio devet godina. U Loretu, gdje je obavljao službu ispovjednika za hrvatske hodočasnike, započeo je tiskati 1648. godine svoj trojezični rječnik, koji je ujedno prvi hrvatski objavljeni rječnik s ishodišnom hrvatskom stranom, dok su ekvivalenti na talijanskom i latinskom jeziku. Tiskanje je dovršeno u Anconi 1651, a rječnik izlazi pod punim naslovom: *Blago jezika slovinskoga illi Slovnik u komu izgovaraju se rječi slovinske latinski i dijački. Thesaurus linguae illyricae sive dictionarium illyricum in quo verba illyrica italice & latine redduntur*. Oslanjajući se na arhivske izvore u Rimu, Vanino (1933:18-21) objašnjava kako je Mikalja započeo rad na rječniku već 1636, za

¹ U hrvatskoj jezičnoj i književnoj historiografiji porijeklo Jakova Mikalje kreće se od toga da je Dubrovčanin, zatim da je Talijan, pa поближе Toskanac, da bi se nakon istraživanja J. Jerneja (1951) prihvatilo da je moliškohrvatskoga podrijetla.

² V. Vanino 1933:17.

svog boravka u Rimu, a zatim je na njemu radio u Temišvaru i Trnavi, gdje je boravio od 1637. do 1645, te navodi i druge pojedinosti koje su zanimljive u vezi s tiskanjem samoga djela od 1648. do 1651.³

1.1. U jednoj od posljednjih studija o Mikaljinu leksikografskome djelu (Vončina 1992), gdje se određuje Mikaljino mjesto u povijesti hrvatskoga književnog jezika, potcrtana je činjenica da je jezik navedena *Rječnika* slabo ili vrlo manjkavo proučen, odnosno da su posljednje studije na tu temu napisali još s početka ovoga stoljeća Štrekelj (1910) i Rešetar (1912). U svojoj je raspravi spomenuti Rešetar (1912:468) zaključio da u Mikaljinu *Rječniku* leksik pripada primorskim čakavsko-štokavskim govorima, ali da se u njemu vidi i tzv. "bosanski" jezik, kako ga i sâm Mikalja naziva.⁴ Te konstatacije ponavljaju se u jezičnopovijesnim pregledima do naših dana. J. Vončina (1992:63) smatra da bi u razmatranju Mikaljina jezika valjalo uzeti u obzir i neke druge činjenice, npr. "da taj leksikograf nije poznavao samo južnohrvatske govore nego bio i svjedokom bujne književne djelatnosti u Dubrovniku Gundulićeva doba; da Mikalja ne propisuje najmlađu jotaciju (tipa: *đevojka, ćerati*); da njegov sustav akcenatskih znakova upućuje na starije naglasne osobine". Autor (59) tvrdi i "da su se Mikaljinim *Blagom* služili od njega mladi hrvatski jezikoslovci: Belostenec ..., Josip Stipan Reljković ..., Katančić ..., Voltić, ... ili ukupno: kasniji naši leksikografi i dalmatinski i kajkavski". Međutim, tu se, vjerojatno zbog činjenice da je rječnik ostao u rukopisu, ne spominje Vitezovićevo *Lexicon Latino-Illyricum*.

1.2. Što se tiče izvora kojima se Mikalja služio, sa sigurnošću se može pretpostaviti da su Kašićeva djela – tiskana gramatika *Institutiones linguae Illyricae*, ali i u Dubrovniku sačuvani rukopisni rječnik⁵, koji je on za svoga boravka ondje mogao konzultirati – vrlo vjerojatno poslužili kao svojevrsan predložak.⁶

2. Rukopisni *Lexicon Latino-Illyricum* djelo je polihistora rođena u Senju 1652. godine, Pavla Rittera Vitezovića. Njegov je književnički, filološki, historioografski, grafički i leksikografski opus impozantan i kao takav nesumnjivo zauzima važno mjesto u hrvatskoj kulturnoj i znanstvenoj javnosti s kraja šesnaestoga

³ Još neke bio-bibliografske podatke o Mikalji i druge pojedinosti oko izdavanja rječnika, v. Jernej 1951. i 1955.

⁴ Rešetarov zaključak (1912:472) o samome djelu gotovo da vrijedi i danas: "Das ist also die äußere Entstehungsgeschichte dieses inhaltlich schönen, in typographischer Beziehung dagegen mißlungenen Werkes, das leider noch allzu wenig Beachtung gefunden hat."

⁵ Anonimni rukopisni hrvatsko-talijanski rječnik (RKP 194) čuva se u Knjižnici Male braće u Dubrovniku. Rukopis je pripisan Bartolu Kašiću. Priredio ga je za tisak Vladimir Horvat, a objavljen je g. 1990. u izdanju Kršćanske sadašnjosti i Zavoda za jezik. Tekstološku je analizu teksta izvršio Putanec 1991.

⁶ Potvrđuje se to i na temelju Kašićevih fitonima *ločika, limun, kadulja, sočivica, haptovina* koji se nalaze i u Mikalje, a u AR se držalo da je najranija potvrda iz Mikaljina rječnika, v. Gabrić-Bagarić 1990:448, gdje se navode i drugi leksikografski dokazi.

i početka sedamnaestoga stoljeća. Sâm autor svjedoči da je postojao i prvi dio rječnika, hrvatsko-latinski u dva sveska (Klaić 1914:237). Prvome dijelu rječnika izgubljen je, nažalost, svaki trag.⁷ *Lexicon latino-illyricum* čuva se u zagrebačkoj Metropolitanskoj knjižnici (signatura MR 112) bez naznaka kako je u nju dospio. Smatra se da je na "čistopisu" *Lexicona*, o kojemu govorimo, Vitezović radio tek od 1700. godine (Putanec 1986:353).

Riječ je o svesku od 566 listova, form. 21 x 66. Folijacija je kasnije upisana rukom. Tekst rječnika, uključujući i mnoštvo dodataka na marginama, uredno je pisan, i teče od lista 2 do 527.⁸ Ako uzmemo da je na svakome listu obrađeno oko pedeset latinskih natuknica (a taj broj može iznositi i do sedamdeset)⁹, slijedi da je u *Lexiconu* obrađeno najmanje 26 300 latinskih natuknica.¹⁰ Budući da Vitezović na desnoj strani svojega leksikografskoga djela želi pokazati i sinonimijsko bogatstvo leksika materinskoga jezika, koje se iskazuje ponajprije u tronarječnom jezičnom iskazu, trebalo bi ga umnožiti barem 3 puta da bi se došlo do broja hrvatskih ekvivalenata.¹¹

3. Dok je, kao što ćemo vidjeti, leksik Mikaljina rječnika imao utjecaja na Vitezovićev odabir hrvatskih riječi, dotle je u pogledu grafije Vitezović bio inovativan i posve "moderan" u današnjem smislu poimanja grafije. Na ovome se mjestu nećemo upuštati u pomniju analizu grafijskog sustava ni jednoga ni drugoga leksikografa¹², ali valja napomenuti da je Vitezović u svojoj grafijskoj reformi uspio gotovo do savršenosti sistematizirati bilježenje fonema tako što se ostvaruje pravilo — *jedan glas, jedan znak* — tj. da svaki fonem ima svoj grafem, uz iznimku pisanja slogotvornoga *r*, koji dosljedno bilježi sa *yr*. To je upravo ono načelo koje je već anticipirao Bartol Kašić.¹³

3.1. Vitezović u stvari uvodi monografemski sustav na bazi dijakritičkih znakova, u kojemu grafemi *ǵ*, *ñ*, *l'* označuju današnje digrame *dž*, *nj*, *lj*. Isto tako, on dosljedno bilježi foneme /š/, /s/, /č/, /ć/, /z/, /ž/ i /đ/ grafemima *s*, *f*, *ç*, *é* (gdjegdje

⁷ Klaić 1914:210: "Hrvatsko-latinski dio ili je posve propao ili je negdje tako zakopan, da mu se je i trag izgubio."

⁸ Više o samome rječniku, v. Matić 1955; Putanec 1986; Meštrović — Vajs 1994.

⁹ Teško je izraziti konstantu jer je golem broj dopisanih natuknica ili umetaka tekstu na marginama, što varira od lista do lista.

¹⁰ Jurišić (1956:299) procjenjuje broj latinskih natuknica manjim. Međutim, pravu informaciju dobit ćemo tek s računalnim ispisom djela.

¹¹ Dakako, s ogradom da u *Lexiconu* ima veoma rijetkih mjestâ gdje sinonima nema i onih gdje ih je na desnoj strani 10, npr. l. 129 s. v. *creditor ... verovnik. zadužitelj. zadužilac. posudilac. zaustanik. zajmenik. zajmitelj. zaimalac. posudac. posuđavac*, pa čak i 11: s.v. *concupiscientia ... pohota, pohotnost, pohotenje, poželjenje, požuda, požudnost, požudenje, zahota, zahotnost, zahoćenje, zahotjenje*.

¹² Upućujemo na rasprave Moguš i Vončina 1969; Putanec 1985; Katičić 1985.

¹³ Vidi Katičić 1981:19-26.

t'), *z*, *z* i *d'* (gdjegdje *dj*).¹⁴ Za suglasničku skupinu /*kv*/ Vitezović je načelno (preuzeto od Kašića) zadržao pisanje latinskoga slova *q* iza kojega slijedi konsonant *v*¹⁵: *osqvyrnitti* (117 i 269), *criqveni plasć* (499), *sqvaritti* (519)¹⁶, a gdjegdje piše *kv*: *oskvyrnitti*, *oskvyrnittel'* (491), *skvaritti* (519). U nekolicini leksemskih sljedova, kao *loque*, *Bnetačke loque*, pa *criqva*, *cirqva*, upravo grafija *qu* i *qv* svjedoči o preuzimanju od Mikalje. Pronašli smo i primjer gdje se konkretno vidi da je u istoj riječi Vitezović razmišljao o zamjeni *q* s *k*; npr. iznad *q* u *criqva. cirqva* (491) zapisao je i *k* (!).

3.2. Za razliku od Vitezovića, Mikaljin je sustav bilježenja fonema neujednačen, kompliciran, uz velik broj digrama i trigrama. Iako su mu bila poznata Kašićeva djela i njegova nastojanja da reformira, tj. ujednači latiničku grafiju u hrvatskih pisaca, ipak se povodi za talijanskim načinom čitanja latinskih skupina fonema *CI/CE*¹⁷, a za vrijednosti /*č*/ i /*c*/, kojih nema u talijanskome, uvodi sediljizirano bilježenje *C* ispred *A*, *O*, *U* (s kvačicom okrenutom udesno, tj. *ç* — za čitanje /*č*/, i s kvačicom ulijevo, tj. *ç* — za čitanje /*c*/). Slogotvorni *r* Mikalja piše na tri načina: *rr*, *ar* i *er*: npr. *targne*, *ternje*, *trrigne*; *dergnina*, *drirignina*, što znači da različite realizacije slogotvornoga *r* u pojedinim leksemima grafijski i naznačuje, te ih kao posebnu natuknicu uvodi u abecedu. Sâm Mikalja¹⁸ kaže da grafija s *rr* označava "oštriji" izgovor. Nadalje, upotrebljava digrame i trigrame za bilježenje glasa /*ž*/: *sg*, *sg*, *sgj*, *sgj*, *sgy*, itd.¹⁹ Što se tiče Mikaljina grafijskog rješenja za pisanje skupine /*kv*/, on je pod latinskim, odnosno talijanskim utjecajem i po primjeru nekih prethodnika (Orbin, Bandulavić, Kašić) zadržao i grafiju *qu*, primjerice, *quas*, *quocka* (u Kašića *quas*, *quocka*), što je opet išlo u prilog početnicima kojima je svoje djelo za čitanje latinskih i talijanskih tekstova i namijenio.²⁰

4. Mikaljin je rječnik trojezični. Natuknica je hrvatska, no uz nju Mikalja redovito, gdje je to moguće, navodi i sinonime (što je začetak naznačavanja kontaktne sinonimije koja je u Vitezovića već načelo) koji se i sami pojavljuju kao natuknice. Uočava se i začetak suvremene leksikografske definicije kakva se primje-

¹⁴ Naime, tzv. "meki" glasovi imaju jednu oznaku — apostrof (*ć*, *d'*, *l'*, *ñ*), dok "tvrđi" (*ç*, *z*) imaju drugu — zarez ispod slova (*ćédille*), ili *podrepljeni z*, kako ga u *Priručniku* naziva Vitezović.

¹⁵ Upućujemo na radove: Putanec 1974; 1986; Moguš i Vončina 1969; Meštrović — Vajs 1994.

¹⁶ Na istome listu zamijetili smo i grafemsku realizaciju *ku* u *pokuaritel*.

¹⁷ Taj kriterij" obrazlaže praktičnim razlozima, tj. da se čovjek 'ne smućuje' čitajući jedne i druge tekstove, hrvatske i latinske odnosno talijanske. Stoga on želi postići da se vrijednost slova 'ne prominjuje', a ako je potrebno, bolje je i 'nadostaviti koje slovo dijačkim slovima"; v. Putanec 1985:209.

¹⁸ V. u Predgovoru rječnika: "Od ortografije jezika slovinskoga ili načina pisanja", XIII, i u njegovu djelu *Bogoljubno razmišljanje od očenaša*, koje je objavljeno u Požunu 1642, v. Putanec 1985:204.

¹⁹ Opširnije o tome: Moguš i Vončina 1969; Putanec 1985.

²⁰ Jernej 1981:142-143.

njuje u jednojezičnim rječnicima. Naime, za neke lekseme Mikalja osjeća potrebu da ih pobliže definira: npr. *gverok*, *hiljok*, *koji gleda na krivo*; *kavijar*, *ikra od ri-be slana*; *glista*, *crv koji se u zemlji leže*; *hrt*, *pas od lova* itd. Iako se hrvatske riječi navode abecednim redom, kod pojedinih je natuknica taj princip narušen, jer u želji da zabilježi kolokvijalnu i frazeološku uporabu hrvatskih riječi ne nalazi odgovarajuće tehničko rješenje, pa se iza natuknice, npr. *godina* (112) natuknički obrađuju uporabe (s talijanskim i latinskim ekvivalentima), kao: *godina obilna*, *godina ne zdrava*, *dvi godine*, *tri godine ...*, *vrijeme od dvi godine ...*, *do deset godina*, *stvar koja se čini svake godine*, *za jedno godište ...*, *pun godišta ...*, *godišnja pižma*; ili, iza natuknice *izgubiti* (157) natuknički se obrađuju frazemi, ali i izvedenice: *izgubiti sve svoje blago*, *tko je izgubio sve svoje*, *izgubiti u boju*, *izgubiti ljubav*, *prijateljstvo*, *izgubiti glas*, *izgubiti parbu davu*, *izgubiti lijepu stvar*, *izgubiti ufancu*, *izgubiti lice*, *izgubiti mnogo blaga*, *izgubiti sve*, *izgubiti život*, *izgubiti sarce*, *izgubljen*, *izgubljen koji je izgubio sarce*, *izgubljena lica*, *izgubljenje od lica*, *izgubljenje od ufance*, *tko je izgubio ufancu*, *izgubljenje časti*, *izgubljena priroda*, *izgubljen na zlo stavljen*, *izgubljen radi siromaštva* itd. Osim toga, načelno možemo reći da se svaka riječ iz sinonimjskoga niza pojavljuje kao nova natuknica na svojem mjestu u abecedi uz obavezno ponavljanje već zabilježenih sinonima: npr. (33) *čela*. *pčela*; (406) *pčela*. *čela* itd.

5. Cilj je ovoga rada da se na konkretnim primjerima iz općega, kao i iz specijalnih vokabulara — zoonimije i fitonimije²¹ — pokaže u kojoj je mjeri leksik iz Mikaljina *Blaga jezika slovinskoga* utjecao na izbor hrvatskih riječi kao ekvivalenata za lijevu, latinsku stranu u *Lexicon latino-illyricum*. Svjesni smo da je Vitezović u stvaranju svojega vlastitoga rječnika imao pred sobom svu hrvatsku jezičnu baštinu njegova vremena, a u prvome redu sve dotad izdane rječnike kojima je jedna od sastavnica hrvatska. Međutim, na ovom ćemo se mjestu ograničiti samo na izravni utjecaj Mikaljina *Blaga*. Osim podudarnosti Mikaljina rječnika i teksta iz *Lexicon*a, pokazat ćemo na nizu primjera i podudarnosti Mikaljina hrvatskoga vokabulara s Vitezovićevim zabilješkama na marginama Faberova *Thesaurusa*, za kojeg je već ustanovljeno da mu je poslužio kao predložak za latinsku stranu.²² Poštujući kronološki slijed, navodit ćemo prvo izvatke iz Mikaljina *Blaga* (M) s brojem stranice, zatim Vitezovićevu zabilješku²³, ako je ima, iz Faberova *Thesaurusa* (VF) s brojem stranice, te hrvatski tekst iz Vitezovićeve *Lexicon*a (VL) s pripadnim brojem lista rukopisa. Tekst iz oba rječnika citirat će-

²¹ U ovome radu nećemo navoditi identifikacije za biljne i životinjske vrste; upućujemo na radove autorica ovoga teksta (v. literaturu) u kojima se ta nazivlja obrađuju, s onomasiološkog i etimološkog gledišta, u cilju njihove identifikacije.

²² Vidi Z. Meštrović 1993b.

²³ Dio je bilježaka na marginama Faberova rječnika manjkav, stoga što je knjiga naknadno obrezana. Čitanje takvih rekonstruiranih mjesta stavit ćemo u uglate zagrade. Mnoge od tih bilježaka zamrljane su tintom. No i u *Lexiconu* ima mjestimice takvih nečitkih mjesta.

mo transkribirano. Mikaljinu grafiju *rri* za slogotvorni *r* pišemo s *r*, a njegove sljedove *er* i *ar* na mjestu slogotvornoga *r* prenosimo, jer su se vjerojatno tako i izgovarali. Vitezovićevu dosljednu grafiju *yr* za slogotvorni *r* pišemo s *r*. Pitanje čitanja time ostavljamo otvorenim, bez prejudiciranja njegove fonološke vrijednosti. Leksemi i njihovi sinonimi ili sintagme iz sinonimijskoga niza uz istu natuknicu odvojeni su zarezom, a točkom su odvojena različita mjesta u istome rječniku, što je naznačeno i brojem stranice ili lista; potvrde se navode malim slovom, bez izvorne interpunkcije i latinskoga teksta²⁴, što bi, po našem mišljenju, opterećivalo usporedbu.

5.1. Opći vokabular

- M** 38 činitelj. **VL** 12 činac, činitelj. 20 činitelj. 199 činitelj.
- M** 40 čirak, kerostas. **VL** 72 svećnjak, čirak, kerostas.
- M** 47 carkva. crikva. 48 cerkva. crikva 52 crikva. carkva.²⁵ **VL** 19 crkva, cirkva. crkva, hram. 491 crikva, cirkva, crkva²⁶, kostel.
- M** 72 dlakav, runjav, kosmat. **VF** 446 kosmat. **VL** 283 kosmat, runjav, dlakast. 391 dlakast, kosmat.
- M** 82 drača, trnje. **VL** 307 drača, trnje.
- M** 127 gverok, hiljok, koji gleda na krivo. **VF** 417 gverok, hiljok. **VL** 305 gvrlok, vrlok, hiljok, gverok, hiljok.
- M** 137 igra, šala, špotica. **VL** 306 igra, šala.
- M** 172 japnenica, klačnica. **VL** 69 japnenica, klačnica, vapnenica.
- M** 172 jamac, poruk. **VF** 649 poruk, jamac. **VL** 108 poruk, jamac 204 poruk, jamac. 380 jamac, poruk, taližnik. 404 poruk, jamac. 510 poruk, jamac.
- M** 172 japunde, plašt za put, kapenak. **VF** 367 japund. **VL** 289 japunda, kapenak.
- M** 174 ječmenjak, frčjug. **VL** 239 jačmenjak, jarčenjak, jačmenac, jarčac, frčulj, frčug.
- M** 175 jaruga, lokva, bara, mlaka. 235 lokve bnetačke, lokva²⁷, blato, bara. **VF** 309 lokva, mlaka. 419 mlaka. **VL** 172 lokva, jama, bara, kal, mlaka, bereg, berek, grez. 219 bnetačke bare, bnetačke lokve. 367 bara, lokva, malaka (!), berek, luža. 473 lokva²⁸, mlaka, bara.

²⁴ Latinski je tekst uz sve navedene hrvatske riječi u izvorima koje proučavamo izostavljen jer nije predmet ovoga rada, no on bi jednako tako bio zanimljiv za usporedbu.

²⁵ Mikaljina je grafija sljedeća: 47 carqua, criqva. 48 cerqua, criqua. 52 criqua, carqua.

²⁶ Vitezovićeva je grafija: 19 criqva. cirqva. crqva. 491 cri^kqva. cir^kqva. cyrqva.

²⁷ Grafija na 175 i 235 str. je: loqua i loque bnetačke.

²⁸ Vitezovićeva je grafija: 172 loqva, 219 bnetačke loqve, 367 loqva i 473 loqua; **VF** 309 loqua.

- M** 181 kaban runjav na obe strane. **VF** 35 kaban na obe strane runjav. **VL** 30 guberina, kaban runjav na obedvih strane, runjača, runjava na obedvih stran ogrnjača.
- M** 183 kalauziti, voditi. **VL** 169 voditi, povadati, halauziti.
- M** 189 kavijar, ikra od ribe slana. **VL** ribje ikre slane, kavijar.
- M** 193 kip, prilika. **VF** 421 spodoba, prilika. **VL** 174 obličaj, prilika, spodoba, kip, slika. **M** 203 kopač od martvih, greboder. **VL** 515 grobnik, grebac, mrtvokopac, groboder.
- M** 230 ličnik od rana. **VL** 526 likar, ranoličnik.
- M** 347 obučja, postole, črevlje. **VL** 467 obutelar, postolar, čevljokrpar, podšavac, ki obutel krpa.
- M** 357 odvitnik, parac. 402 parac, odvitnik, branitelj. **VL** 18 zastupitelj, odvetnik, parac.
- M** 357 odvitnica, parčica. 402 parčica, odvitnica. **VL** 18 zastupitelica, odvetnica, parčica.
- M** 365 okno, oblok, prozor. **VL** 202 okno, oblok, prozor.
- M** 400 palica, tojaga, štap. 693 tojaga, štap. **VL** 57 palica, šćap, štap, tojaga.
- M** 408 pepeo, lug. **VL** 90 lug, pepel, popel.
- M** 408 perčin, kika. **VF** 129 kika, perčin.
- M** 409 pest, šaka. **VL** 314 šaka, pest.
- M** 409 perina, blazina puna perja. **VF** 452 perina, pernata blazina. **VL** 395 blazina, perina, pernata blazina.
- M** 422 pljeniti, robiti. krasti. **VL** 401 pleniti, robiti.
- M** 432 pogača, pita, oblija. **VL** 393 pogača, pita, presnac.
- M** 448 pomiritelj, smiritelj. **VL** 109 pomiritelj, miritelj, smiritelj.
- M** 532 raba, službenica. **VL** 32 službenica, raba, dikla, služavka, služavkinja.
- M** 667 sulica, kopje. **VL** 291 sulica, kopje.
- M** 681 tanur, pladanj. **VL** 80 pladanj, plitvica, tanjir.
- M** 740 uskok, pribeg, bježalac. **VL** 381 pribeg, uskok. 411 uskok, prebig, bigavac. 500 uskok, prebeg.
- M** 789 vrač, ličnik. **VL** 317 ličnik, vračnik, likar, ličitelj, vračitelj, vrač.
- M** 844 zdila, zdjela. **VL** 455 zdela, zdila | zdela²⁹.

5.2. Nazivi za životinje

- M** 25 božji pivac, dedek, putpuden. **VL** 524 dab, dedek, podpuden, božji petešić, božji pivac, deb.
- M** 29 brav, ovan. 395 ovan, brav neuškopljen. **VL** 514 ovan, škopac, brav.

²⁹ Na istome listu nalazi se osim spomenutoga niza *zdela*, *zdila* identičan zapis, ali ga je autor prečtao.

- M** 33 čela, pčela. 406 pčela, čela. **VL** 37 pčela, čela.
M 37 ćučka, crvenka ptica. **VL** 184 ćučka, crvenka ptica.
M 28 brigunica, prigorulja, ptica. **VF** 4 ditelj. **VL** 37 ditelj, brigunica, prigorulja. 321 brigunjica, prigorulja, ptica, žuna.
M 72 muna, majmučja. 242 majmučja, muna. **VL** 464 munica, majmunčica, opičica. **M** 89 dronj, drozd ptica. **VL** 506 drozd, drozg, dronj, branjug.
M 103 glista, crv koji se u zemlji leže. **VL** 512 črv, gljista, gusinica.
M 110 ljutica, zmija ljuta 857 zmija ljutica. **VL** 172 ljutica, ljuta zmija. 189 ljutica, zmija.
M 134 hrt, pas od lova. **VL** 514 hrt, samolovac, ki sam vu lov ide.
M 174 jazvac, jazovac. **VL** 318 jazvac. 490 jazvac, jazvec.
M 183 kaleb, galeb ptica. **VL** 219 kaleb, galeb.
M 206 kos morski, modrokos. **VL** 372 morokos, modrokos, morski kos.
M 224 labut ptica 125 guf, labut. **VL** 136 labud, guf. 355 labud.
M 227 lavoris. **VF** 420 ris. **VL** 368 lavoris. 496 ris. 507 ris.
M 228 lefanj, slon, filj živina. **VL** 177 slon, filj.
M 232 liromiš, pirčac, nadopir. 234 ljeromiš, nadopir, pirčac. **VL** 514 medopir, šišmiš, pirčac.
M 232 liska, utva ptica. **VL** 215 kaleb, liska, črna utva.
M 234 vuk, kurjak. **VL** 307 vuk, kurjak.
M 341 ćuk, sova. **VL** 341 ćuk, sova.
M 412 piple, piplic, kokotić. **VL** 418 piplic, kokotić, pišćenac.
M 789 vrabac, rebac. **VL** 372 vrabac, rebac, vrab.
M 513 nesit, ptica sakatuša. **VL** 356 nesit, sakatuša ptica.
M 525 prug, skakavac. **VL** 303 kobilka, skakavica, prug.
M 798 vuga, žuna ptica. **VL** 218 žuna, vuga ptica.
M 857 konj, parip. **VL** 66 konj, parip. 183 konj, parip.

5.3. Nazivi morskih i slatkovodnih organizama

- M** 9 balina, kit riba. 193 kit, balina riba. **VL** 85 kit, velj riba, balina.
M 23 oliga, mendula. **VL** 310 mendula riba. 319 mendula, riba morska. 327 mendula riba.
M 37 čikov, čik riba 413 piškor, čikov, čik. **VL** 184 piškur, piškor, čik. 212 piškur, iškor, čik. 291 čik, čikov, piškor, piškur.
M 42 čaška, kamenica riba. 184 kamenica riba, školjka. 42 čaška, kamenica riba. 586 školjka, čaška, kamenica. **VL** 109 školjka, čaška, čašica.
M 60 datuli, prstaci riba. **VL** 128 prstac. 523 prstac.
M 91 dupin, pliskavica riba. **VL** 147 dupin, pliskavica riba. 421 pliskavica, dupin riba.
M 142 iskra riba. **VL** 65 iskra riba.

- M** 199 kokot riba, kovač. 209 kovač riba, kokot. 497 prilipak, lupar, kopitnjak. **VL** 219 kovač, kokot riba. 527 kovač riba.
- M** 203 kopitnjak, lupar riba. 238 lupar, kopitnjak. **VL** 373 lupar, kopitnjak, prilipka. **M** 207 koska, kozica riba. 209 kozica riba, koska. **VL** 303 koska, kozica morska.
- M** 212 krava riba **VL** 429 kamenica, krava morska.
- M** 227 laska riba. **VL** 26 laska riba.
- M** 227 lasica riba. **VL** 333 ugor, piškor, lasica riba.
- M** 236 moruna, viž. **VL** 331 moruna.
- M** 335 nosvica riba. **VL** 10 nosvica, kečiga. 243 viza, nosvica, kečiga.
- M** 397 ovrata, podlanica riba. 429 podlanica riba. **VL** 54 zlatnica, zlatoglavica, podlanica, lovrata, obrvka. 360 ovrat, lovrata.
- M** 413 vuk riba, smudut. 237 luben, vuk riba. 650 smudut, luben riba. 799 vuk riba, smudut. **VL** 26 luben. 136 luben. 307 luben, smudut.
- M** 528 puka zvjer, morska svinja. **VF** 279 puka, prasac morski. 285 prasac morski, puka. **VL** 238 puka, morski praščić.
- M** 547 pučica riba, školjka. **VL** 491 pučica, školjka.
- M** 721 ukljata riba. **VL** 357 ukljata riba.
- M** 792 vrnut riba. **VL** 454 lokarda, vurnut.

5.4. Nazivi za bilje

- M** 24 bor, pitomi bor, bor divji. **VL** 392 bor, pitomi bor, divji bor.
- M** 44 čurek; 52 črnika. **VL** 317 čurek, črnika.
- M** 109 lješnik. 232 lišnjak. 109 lišnik. **VL** lišnjak.
- M** 110 ljulj trava, vrat. **VF** 330 [lj]ulka. **VL** 303 ljulj. 527 ljuljka.
- M** 111 glogovina, kosnika trn. 208 kostrika, glogovina. **VL** 363 glog, glogovina, kosnika, kostrika.
- M** 117 habat. **VL** 172 habad. 449 habad.
- M** 120 grah loznac. **VF** 447 grah. **VL** 392 grah loznac.
- M** 134 čedar. **VL** 81 cedar.
- M** 170 jagnjet dub. 170 trepetljika, topola dub, topola, trepetljika dub. **VF** 449 jagnje[d]. 457 topol, jagnjed. **VL** 394 jagnjed, lepen. 398 topol, trepetlika.
- M** 181 kadulja, slavulja, pelin. **VL** 449 kadulja, slavulja.
- M** 182 kajša. **VL** 312 kajša.
- M** 187 kardun, ošljebad trava. **VF** 101 sesliga. **VL** 76 ošljebad, šešljiga, stričak.
- M** 202 komonika, romonika. **VL** 44 kamonika, komanika. **VF** 36 kamonika.
- M** 231 limun. **VL** 93 limun.
- M** 234 ločika. **VF** 309 ločika. **VL** 289 ločika.

- M** 242 mak trava. **VF** 421 mak. **VL** 369 mak.
M 245 maslina. **VL** 355 ulika, maslina.
M 268 mrič, tamarič. 680 tamarič, mrič.³⁰ **VF** 597 mrič. **VL** 334 mrič. 489 mrič.
M 380 orah. **VL** 345 orih, orah, oreh.
M 402 paprace slatko. 618 slatka papraca trava. **VF** 454 paprace slatko, poloj. **VL** latka papraća, poloj, slatko paprace.
M 445 polej trava. **VL** 418 polaj, polajac, polja metica.
M 408 pepun, melun, dinja. **VL** 378 dinja.
M 409 peršin, mirodija. **VF** 49 peršin, mirodija. 441 peršin, mirodija **VL** 37 mirodija, selin, opih. 355 peršin. 388 peršin.
M 428 planika. 248 meginja. **VF** 53 meginja. 683 megi[nja]. **VL** 41 planika, meginja. **M** 456 poponac, papric trava. **VL** 561 popona, poponac, poponak, paprič.
M 562 riga, rukula. **VL** 181 riga.
M 572 ruta trava. **VL** 446 ruta.
M 606 sit ili sita, varsta od žuke. **VF** 301 sit, sitin žuk. **VL** 286 sit.
M 796 vrba. 150 iva. **VF** 510 vrba. **VL** 448 vrba, iva.
M 846 zelenika dub. **VL** 65 zelenika dub, pušpan.

6. Smatramo da je broj hrvatskih potvrda koje donosimo, a koje se odnose na opći vokabular, te potvrde iz dva specifična leksika — zoonimije i fitonimije — dovoljno reprezentativan da bi se pokazalo kako se Vitezović pri pisanju svojega Rječnika služio Mikaljinim *Blagom*. U navedenim primjerima nastojali smo izabrati ne samo podudaranja u pojedinačnim leksemima, nego i podudaranja u sinonimijskim nizovima, a i u cijelim rečenicama: *drača, trnje; bušina, bušinac; kunja, opak trava; jamac, poruk; okno, oblok, prozor; palica, toljaga, šćap; perčin, kika; pest, šaka; čela, pčela; ćučka, črvenka ptica; ćirak, kerostas; ljutica, zmija ljuta; kaleb, galeb; ćuk, sova; kaban runjav na obe strane; kavijar, ikra od ribe slana* itd.

Na ovome mjestu nezaobilazno je spomenuti da se nekolicina hrvatskih leksema u identičnim sinonimijskim nizovima nalazi još prije Mikaljina — u Vrančićevu Rječniku, na primjer:

Vrančić 15 postol, crev. **M** 468 postol, posto, črevja. **VL** 70 postol, črevlja, črevja, cipeliš.

³⁰ Grafija je: 268 mric, tamaric. 680 tamarie, mrie. Navedeni primjer može biti Mikaljino dvoumljenje u grafiji ili pak naprosto tiskarska pogreška. Slovo *c* se u Kašića i, kasnije, u Della Belle pisalo dosljedno za glas /č/. Iste riječi sa sediljiziranim -e, s kvačicom udesno, čitaju se nedvojbeno /č/. Prema tome, smatramo da na oba mjesta primjere valja čitati: mrič, tamarič.

Vrančić 36 poruk, jamac. 81 jamac, poruk. 110 poruk, jamac. **M** 172 jamac, poruk. **VF** 649 poruk, jamac. **VL** 204 poruk, jamac. 380 jamac, poruk, taližnik. 404 poruk, jamac. 510 poruk, jamac.

Vrančić 35 prozor, oblok. **M** 365 okno, oblok, prozor. **VL** 202 okno, oblok, prozor.

Vrančić 19 lug, popelj. **M** 408 pepeo, lug. **VL** 90 lug, pepel, popel.

Vrančić 76 uskok, pribigal. **M** 740 uskok, pribeg, bježalac. **VL** 381 pribeg, uskok. 411 uskok, prebig, bigavac. 500 uskok, prebeg.

Vrančić 84 šaka, pest. **M** 409 pest, šaka. **VL** 314 šaka, pest.

Upravo zbog toga nemoguće je tvrditi je li Vitezović navedene nizove preuzeo iz Vrančića, iz Mikalje ili je, što je po logici stvari najvjerojatnije, zagledao u oba navedena rječnika.

Utjecaj Vrančićeva Rječnika na Vitezovićev *Lexicon Latino-Illyricum*, kao i Vrančićev na Mikaljin jedno je novo poglavlje koje tek čeka iscrpnu obradu.

6.1. Činjenica da je Vitezović na marginama Faberova rječnika zapisivao hrvatske riječi svjedoči o tome da je on, preuzimajući gotovo u potpunosti Faberov latinski natuknički fond, na primjerku te knjige istodobno bilježio i hrvatske riječi koje su se trebale naći na desnoj strani njegovog Rječnika. Što se hrvatskoga teksta tiče, u ovome radu izabrani primjeri pokazali su da je jedan njegov dio Vitezović prenio upravo iz Mikaljina *Blaga*. Štoviše, zapazili smo niz primjera (koje prethodno nismo naveli) iz kojih se vidi da je Vitezović na margine *Thesaurusa* prenio lekseme iz Mikalje, ali ne i u *Rječnik*:

M 131 hobotnica riba. **VF** 454 hobotnica. **VL** -.

M 176 jednorog, inorog. **VF** 497 jednor[og]. **VL** -.

M 232 lišac trava. **VF** 546 lisac³¹ trava. **VL** -

M 266 morski vol, morsko tele. **VF** 443 morsko tele. **VL** -.

M 408 pelika(!) ptica, bučac. **VF** 432 [p]elikan ptica. **VL** -(376)

M 445 politički, skvasiti. **VF** 341 skvasiti³² se. **VL** -.

Ipak, najveći je broj primjera iz kojih se vidi da je bilješke ne samo prenosio u rukopis Rječnika nego je tamo dodavao i vlastite lekseme. Nadalje, preuzeti sinonimijski niz iz Mikalje zapisao je (već prema latinskoj natuknici, odnosno natuknicama) na više mjesta u *Lexiconu* — ali s mjestimičnom promjenom sinonimijskoga redoslijeda mjesta, uz često dodavanje vlastitoga teksta.

6.2. Drugi je od uočenih Vitezovićevih postupaka da je, praveći bilješke na marginama *Thesaurusa*, počeo bilježiti Mikaljinu natuknicu, pa je primjerice za bilježio prvu iz sinonimijskoga niza, a tek se na desnoj strani njegovog *Lexiconu*, i to na više mjesta, može pročitati tekst koji je identičan Mikaljinu: **M** 172 *japun-*

³¹ Vitezović je Mikaljinu grafiju *liscaç* pročitao *lisac*.

³² Grafija je: **M** 445 *squasiti*. **VF** 341 *squasiti*.

đe, plašt za put. kapenak. VF 367 japund. VL japundā, kapenak; M 175 jaruga, lokva, bara, mlaka. 235 lokva, blato, bara. VF 309 lokva, mlaka. 419 mlaka VL 172 lokva, jama, bara, kal, mlaka, bereg, berek, grez; 367 bara, lokva, mlaka, berek, luža. 473 lokva, mlaka, bara.

S druge pak strane, Vitezovićeve zabilješke u Faberovu rječniku za riječi kojih nema u Mikalje svjedoče o tome da je na marginama bilježio i riječi bilo po vlastitom znanju i nahodaenju, bilo služeći se nekim drugim izvorom: **VF 103 klinčec. VL 78 klinčac (M 100 garofil, garofao). VF 405 ulika. VL 355 ulika, maslina (M 245 maslina). VF 641 tutun, lopun. VL 507 tutun, lopun, podbel, farfara.** Štoviše, neke potvrde s margina ni ne unosi u svoj rječnik: kajkavski oblik *mandala* (**VF 36; VL 30 mendul, mendula, mandula, M 257 mjendela**); *sesliga* (pisano *seszliga* **VF 101; VL 76 ošljebad, šešljiga, stričak, M 187 kardun.**)

Sve te činjenice ukazuju na to da se Vitezović ne samo kritički odnosio prema Mikaljinu tekstu zato što je izostavio pojedine lekseme iz njegova sinonimij-skoga niza, nego je svoj rječnik znatno obogatio novim sinonimnim leksemima, a u pojedinim je leksemima i namjerno birao ekavsku (kajkavsku) realizaciju jata, npr.:

M 119 građanin. 547 pućanin. **VL** građanin, mesćanin, pućanin, mestak, varošćac, purgar

M 728 umuknuti, zamuknuti. **VL 728** pomuknuti, umuknuti, vmuknuti.

M 844 zdila, zdjela. **VL 455** zdelā, zdila.

M 357 odvitnik, parac. **VL** zastupitelj, odvetnik, parac.

Ipak, tek bi se, zapravo, na osnovi usporedbe s hrvatskom, lijevom stranom njegova (izgubljena?) drugoga dijela *Lexicona* mogao potpunije uočiti udio Mikaljina leksika.

6.3. Na mnogim bismo mjestima mogli reći da su Mikaljine potvrde djelovale poticajno na Vitezovića, te se i sâm okušao u tvorbi novih riječi:

M 203 kopać od martvih, greboder. **VL 515** grobnik, grebac, mrtvokopac, groboder.

M 218 kruhar, koji kruh čini. **VL 303** pećar, pek, kruhopekac, fišter.

M 222 kupovati često smok. **VL 280** smokokupac.

M 347 obućja, postole, črevlje. **VL 467** obutelar, postolar, čevljokrpar, podšavac, ki obutel krpa.

M 446 polizati zdile. **VL 80** zdeloliz, zdelolizac.

M 799 vunar, koji vunu načinja, tko vunu raščješljava, tko vunu prede. **VL 291** vunar, vunoćinac, preljar, vunopreljac.

6.4. Očekivalo bi se da će se posebice u specijalnom vokabularu, kao što je fitonimija i ihtionimija, Vitezovićeви nazivi najviše podudarati s Mikaljinima. To je donekle i točno, no ipak valja ustvrditi da ih je Vitezović preuzimao kritički i

da je mnoge potvrde, ne samo na leksičkoj razini već i na razini kontaktnih sinonima, znatno obogatio. Npr.:

M 28 brigunica, prigorulja ptica. **VF** 4 ditelj. **VL** 37 ditelj, brigunica, prigorulja. 321 brigunjica, prigorulja ptica, žuna.

M 187 kardun, ošljebad trava. **VF** 101 sesliga. **VL** 76 ošljebad, šešljiga, stričak. **M** 397 ovrata, podlanica riba. 429 podlanica riba. **VL** 54 zlatnica, zlatoglavica, podlanica. lovrata, obrvka. 360 ovrat, lovrata itd.

Ima i naziva koje Vitezović ne preuzima iz Mikalje kao, primjerice, (**M** 380) *orašac miskani*, naziv za mirodiju koju Vitezović naziva *indijanski orih*, *orišac*, *slatki dišeći orišac*. Iako za kesten **M** 208 ima naziv *kostanja*, **VL** (78) donosi samo kajkavsku varijantu *kostanj*; pored tri varijantna lika *kriša*, *srišnja*, *črišnja*³³ (**M** 213), **VL** 80 donosi *črišanj*, *črešanj*, *črešnja dub*, i tek kao posljednju potvrdu *črišnja voće*.

6.5. Talasozoonimi su vrlo indikativni zbog jadranskoga podneblja u kojem su živjela oba autora. Naime, poklapanja u nazivima mogu nam zapravo svjedočiti i o raširenosti pojedinih naziva od najstarijih vremena, a neki neobični nazivi samo potvrđuju preuzimanje Mikaljinih potvrda. Mikaljin naziv *urnut* (za jednu ribu skušovku) Vitezović je krivo prepisao kao *vurnut*; nekritički je preuzeo pogrešan sinonimijski niz za ribu kovač: *kovač*, *kokot riba* iz Mikalje (199,209); na isti je način prenosio i sinonimijske nizove s istim nepreciznim identifikacijama: *puka*, *morski prasac*; *iskra riba*; *pučica riba*, *školjka*; *čaška*, *čašica*. Osim toga, prenio je i naziv *ukljata* za ribu ušatu, koji je tipičan za južni areal hrvatske obale i za koji možemo odlučno tvrditi da ga na području Hrvatskoga primorja nije mogao čuti.

7. Iz podudarnosti koje smo potakli vidi se da je Vitezović s osobitom pozornošću preuzimao Mikaljine lekseme koji sadrže jat. Naime, on Mikaljine ikavske i jekavske lekseme ekavizira: npr. Mikaljino *odvitnik*, *odvitnica* u *Lexiconu* je *odvetnik*, *odvetnica*, Mikaljino *pljeniti* preuzima kao *pleniti*, ili *zdila*, *zdjela* preuzima kao *zdela* (i dem. *zdelica*) itd. Pretpostavljamo da na taj način Vitezović svoj odabir ekavskoga lika pokušava preporučiti kao "normativan". Rezultanta je to dviju komponenti: s jedne je strane njegov materinski čakavski govor i ekavski i ikavski³⁴, a ekavska je i kajkavska sredina u kojoj stvara i kojoj želi udovoljiti. Ovo je tek jedan od elemenata koji treba imati na umu kad se raspravlja o tome kojemu je od narječja Vitezović davao prvenstvo.³⁵ Na to je pitanje i dalje teško decidirano odgovoriti. Budući da se u ovome radu razmatrao samo Mikaljin

³³ Mikaljina je grafija *crišcgna*, što je vjerojatno pogreška u tiskanju. Naime pretpostavljamo da je na početku trebao biti znak *c* s kvačicom udesno, dakle trebalo bi čitati: *črišnja*.

³⁴ O smještaju senjskoga govora unutar čakavskoga narječja v. studiju I. Lukežić 1990.

³⁵ Vončina 1988:242.

utjecaj na leksički odabir u Vitezovića, već od mnogih istraživača naznačeni Habdelićev kajkavski utjecaj biti će predmetom novoga i detaljnijeg istraživanja.

Usporedno donošenje identičnih primjera iz Mikalje, te bilješki s margina *Thesaurusa* i onih iz *Lexicona*, daje nam osnove za sljedeće zaključke:

1. Vitezović je Mikaljino leksikografsko djelo konzultirao već koncipirajući svoj rječnik prema *Thesaurusu*, bilježeći riječi na marginama te knjige, no, daka-ko, mnogo više redigirajući sâm rukopis *Lexicona*.

2. Mikaljin mu je Rječnik imponirao ne samo kao prvi tiskani rječnik s hrvatskom lijevom stranom, nego je, što bismo mogli označiti kao psihološku komponentu, posezao za čakavskim leksikom koji je obojici bio blizak.

3. Čini se da je, unatoč domišljenim grafijskim rješenjima, u *Lexicon latino-illyricum* u pojedinim slučajevima, koje smo istakli, Vitezović još uvijek bio pod jakim utjecajem tradicionalne latinske grafije, i to na isti način kao i njegovi pretходnici. Grafijske podudarnosti leksema koji sadrže suglasničku skupinu /kv/ iz Mikaljina i Vitezovićeve leksikografskoga teksta pokazale su da je Vitezović iz *Blaga* ne samo preuzeo pojedine riječi već da je "preuzeo" i Mikaljinu dvojbu u pisanju. S druge pak strane Mikaljino inzistiranje da se svaki slogotvorni *r* u *Blagu* nađe u svim izgovornim varijantama, sigurno je na Pavla Vitezovića utjecalo tako da je u *Lexiconu* svojim grafijskim prijedlogom *yr* upravo htio ujednačiti pisanje slogotvornoga *r*, ali i ostaviti "otvorene" mogućnosti njegova čitanja.

4. U određenome broju primjera Mikaljine su natuknice bile Pavlu Vitezoviću poticaj za stvaranje vlastitih neologizama.

5. Tekst Mikaljina rječnika poslužio mu je kao pomoć u iznalaženju hrvatskih ekvivalenata, odnosno pomogao mu je kao izvor za čakavsko-štokavskih potvrda koje je, želeći obuhvatiti tronarječno jezično "ilirsko" blago, navodio uz kajkavske. Još bismo jednom istakli potrebu da bi kajkavski udio u Vitezovićevim hrvatskim ekvivalentima valjalo posebno istražiti.

Sve navedeno dokaz je da je Vitezović veoma uvažavao Mikaljin rječnik i da ga možemo smatrati izvorom za njegov *Lexicon latino-illyricum*. Veza između dvojice leksikografa, bolje rečeno između njihovih leksikografskih djela, još je jedna od spona koje su gradile hrvatski jezik.

LITERATURA

1. Bockholt, V. (1990) *Sprachmaterialkonzeptionen und ihre Realisierung in der kroatischen und serbischen Lexikographie*, Slavistik in der Blauen Eule, Bd. 2, Essen 1990.
2. Dukat, V. (1925) Rječnik Fausta Vrančića, *Rad JAZU*, 231, Zagreb.
3. Gabrić-Bagarić, D. (1989-1990) Onomastisches Material in den ältesten Wörterbüchern der serbokroatischen Sprache, *Balkan-Archiv*, Bd. 14/15, Hamburg.

4. Gabrić-Bagarić, D. (1990) Leksička analiza Kašićeva Hrvatsko-talijanskoga rječnika (studija o Rječniku), u Bartol Kašić, Hrvatsko-talijanski rječnik (1599) s konverzacijskim priručnikom, Zagreb, 443-449.
5. Georgijević, K. (1969) *Hrvatska književnost od XVI do XVIII stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*, Matica hrvatska, Zagreb.
6. Habelić, J. (1670) *Dictionar, ili Reči slovenske z vekšega vkup zebrane, v red postavljene i dijačkemi zlahkotene trudom Jurja Habelića*, Nemški Gradec. (pretisak Zagreb 1989).
7. Jernej, J. (1951) Podrijetlo Jakova Mikalje, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, *Zbornik radova*, Zagreb, 613-628.
8. Jernej, J. (1955) Oko izdavanja Mikaljina Rječnika, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, *Zbornik radova*, Zagreb, 171-181.
9. Jernej, J. (1981) Povijest talijanskih gramatika na hrvatskom ili srpskom jeziku od 1649. do 1900, *Rad JAZU* 388, 131-236, Zagreb.
10. Ježić, S. (1993) *Hrvatska književnost od početaka do danas (1100-1941)*, Zagreb.
11. Junković, Z. (1958) O jeziku Vitezovićeve Kronike, *Radovi Slavenskog instituta* 2, 93-119.
12. Jurišić, B. (1956) Pomorski izrazi u Vitezovićevu rječniku, *Anali Jadranskog instituta* 1, Zagreb, 297-403.
13. Katičić, R. (1981) Gramatika Bartola Kašića, *Rad JAZU* 388, Zagreb.
14. Klaić, V. (1914) *Život i djela Pavla Rittera Vitezovića (1652-1713)*, Zagreb.
15. Lukežić, I. (1990) *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekat*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
16. Matić, T. (1955) Vitezovićev Lexicon latino-illyricum, *Rad JAZU* 303, Zagreb, 5-49.
17. Meštrović, Z. (1991) Toponimijska koncepcija Pavla Rittera Vitezovića u *Lexicon latino-illyricum*, *ZHHJ* 17, Zagreb, .
18. Meštrović, Z. (1992) Talasozoonimi u *Lexicon latino-illyricum* Pavla Vitezovića (I) Ihtionimi, *RZHJ* 18, Zagreb, 131-150.
19. Meštrović, Z. (1993a) Talasozoonimi u *Lexicon latino-illyricum* Pavla Vitezovića (II) Nazivlje Molusca (II), *RZHJ* 19, Zagreb, 237-258.
20. Meštrović, Z. (1993b) Rječnik Bazilija Fabera kao predložak Vitezovićevu *Lexicon latino-illyricum*, *RZHJ* 19 Zagreb, 213-235.
21. Meštrović, Z. (1994a) Talasozoonimi u *Lexicon latino-illyricum* Pavla Vitezovića (III) Nazivi Crustacea, Echinodermata i Mammalia, *RZHJ* 20, Zagreb.
22. Meštrović, Z. (1994b) Jezičnopovijesne kordinate korpusu naziva morskih životinja iz *Lexicon latino-illyricum* P. Vitezovića, *Senjski zbornik* 21, Senj, 149-162.

23. Meštrović, Z. – Vajs, N. (1994) Vitezovićev *Lexicon latino-illyricum* – zapostavljeno djelo hrvatske leksikografije, *Senjski zbornik* 21, Senj, 127-134.
24. Mikalja, J. (1649-1651) *Blago jezika slovinskoga – Thesaurus linguae illyricae*, Loreto – Ancona.
25. Moguš, M. i Vončina, J. (1969) Latinica u Hrvata, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 11, Zagreb, 61-68.
26. Moguš, M. (1970) *Današnji senjski govor*, poseban otisak iz *Senjskoga zbornika* II, Senj.
27. Moguš, M. (1974) P. Vitezović kao jezikoslovac, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole* 2, 1974, 73-79;
28. Moguš, M. (1993) *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.
29. Musulin, S. (1959) Hrvatska i srpska leksikografija, *Filologija* 2, JAZU, Zagreb, 41-63.
30. Putanec, V. (1968) Pavao Vitezović (1652-1713) kao onomastičar, i Antroponimija u *Lexicon latino-illyricum* (17-18. st.), *Rasprave Zavoda za jezik JAZU* 1, Zagreb 1968, 45-88.
31. Putanec, V. (1985) Prijedlozi Jakova Mikalje za reformu grafije u hrvatskoj latinici, *Hrvatski dijalektološki zbornik* 7/1, 199-212.
32. Putanec, V. (1986) *Lingvistički rad Pavla Vitezovića (1652-1713)*, Forum 25, 3-4, Zagreb, 349-360.
33. Putanec, V. (1988) "Etimološki prinosi: 3. krilat, 4. nastaćilo/ staćilo/ staćel, 5. vidulica/ vidalica/ vijulica/ fidulica", *RZHJ* 14, Zagreb, 149-161.
34. Putanec, V. (1991) Tekstološka analiza rukopisnoga Hrvatsko-talijanskoga rječnika Rkp. 194 (Franjevački samostan u Dubrovniku), *RZHJ* 17, Zagreb, 153-209.
35. *RZHJ – Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* Zagreb.
36. Rešetar, M. (1912) Micaglia und sein Wörterbuch, *Archiv für slavische Philologie* XXXIII, Berlin, 467-472.
37. Štrekelj, K. (1910) Čechische und polnische Wörter in Mikaljas Wörterbuch, *Archiv für slavische Philologie*, XXXI, Berlin.
38. Vajs, N. (1992) Fitonimija u Vitezovićevu rječniku *Lexicon latino-illyricum* (I), *RZHJ* 18, Zagreb, 209-233.
39. Vajs, N. (1993) Fitonimija u Vitezovićevu rječniku *Lexicon latino-illyricum* (II), *RZHJ* 19, Zagreb, 389-416.
40. Vajs, N. (1994a) Fitonimija u Vitezovićevu rječniku *Lexicon latino-illyricum* (III) Drveće, grmlje i drveće jestivih plodova, *RZHJ* 20, Zagreb.
41. Vajs, N. (1994b) Osvrt na nazive biljaka u Vitezovićevu "Lexicon latino-illyricum", *Senjski zbornik* 21, Senj 1994, 135-148.
42. Vanino, M. (1933) Leksikograf J. Mikalja, *Vrela i prinosi* 2, Sarajevo, 1-43.

43. Vince, Z. (1978) *Putovima hrvatskoga književnog jezika, Lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora*, SNL, Zagreb.
44. Vinja, V. (1986) *Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva*, I, II, Logos, Split.
45. Vončina, J. (1979) *Jezičnopovijesne rasprave*, SNL, Zagreb.
46. Vončina, J. (1988) *Jezična baština, Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća*, Književni krug, Split.
47. Vončina, J. (1992) Jakov Mikalja u Povijesti hrvatskoga književnog jezika, *Fluminensia* 4/ 2, 59-66.
48. Vončina, J. (1993) *Preporodni jezični temelji*, Mala knjižnica Matice hrvatske, Zagreb.
49. Vrančić, F. (1595) *Rječnik pet najuglednijih evropskih jezika*, prvotisak Mleci, pretisak Liber, Zagreb 1971.

Summary

MIKALJA'S DICTIONARY *BLAGO JEZIKA SLOVINSKOGA* – ONE OF THE LEXICOGRAPHICAL SOURCES OF PAVAO VITEZOVIĆ'S *LEXICON LATINO-ILLYRICUM*

With the aid of comparative examples the authors determine that Pavao Vitezović searching for Croatian equivalents of Latin entry words in *Lexicon latino-illyricum* took over not only individual lexems but also strings of synonyms from the general as well as the special vocabulary of Mikalja's *Blago jezika Slovinskoga*. On the basis of this data the authors prove the Mikalja's lexicographical work was one of the Croatian sources for the compilation of Vitezović's *Lexicon* and this has not been noted in language historical research so far.

Key words: historical lexicography, manuscript dictionaries

Ključne riječi: povijesna leksikografija, rukopisni rječnici